

Sociaal en Cultureel Planbureau

Werkprogramma 2017

Colofon

Het Sociaal en Cultureel Planbureau is ingesteld bij Koninklijk Besluit van 30 maart 1973.

Het Bureau heeft tot taak:

- a wetenschappelijke verkenningen te verrichten met het doel te komen tot een samenhangende beschrijving van de situatie van het sociaal en cultureel welzijn hier te lande en van de op dit gebied te verwachten ontwikkelingen;
- b bij te dragen tot een verantwoorde keuze van beleidsdoelen, benevens het aangeven van voor- en nadelen van de verschillende wegen om deze doeleinden te bereiken;
- c informatie te verwerven met betrekking tot de uitvoering van interdepartementaal beleid op het gebied van sociaal en cultureel welzijn, teneinde de evaluatie van deze uitvoering mogelijk te maken.

Het SCP verricht deze taken in het bijzonder bij problemen die het beleid van meer dan één departement raken.

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is als coördinerend minister voor het sociaal en cultureel welzijn verantwoordelijk voor het door het SCP te voeren beleid. Over de hoofdzaken hiervan heeft hij/zij overleg met de minister van Algemene Zaken; van Veiligheid en Justitie; van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; van Financiën; van Infrastructuur en Milieu; van Economische Zaken en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, december 2016

Inlichtingen bij   Rob Bijl
DirectiesecretariaatSCP@scp.nl
088 9846 300
Bezuidenhoutseweg 30 | 2594 AV Den Haag
Postbus 16164 | 2500 BD Den Haag
www.scp.nl

Inhoud

1	Raamwerk voor meerjarig programmatisch onderzoek	7
1.1	De levensdomeinen van burgers	8
1.1.1	Domein Werken	8
1.1.2	Domein Leren	8
1.1.3	Domein Zorgen	8
1.1.4	Domein Samenleven	8
1.1.5	Domeinoverstijgende programma's	9
2	Werkprogramma 2017	10
2.1	Domein werken	10
2.1.1	Programma Kenteringen in arbeid	10
2.1.2	Programma Borgen van inkomen en zekerheid	11
2.2	Domein Leren	13
2.2.1	Programma Onderwijs en samenleving	13
2.2.2	Programma Stelselvraagstukken: differentiatie en samenhang	14
2.3	Domein Zorgen	15
2.3.1	Programma Gebruik van zorg en ondersteuning	15
2.3.2	Programma Geven van zorg	17
2.4	Domein Samenleven	18
2.4.1	Programma Burgerschap en cultuur	19
2.4.2	Programma Leefomgeving en wonen	21
2.5	Domeinoverstijgende programma's	23
2.5.1	Programma Waarden en publieke opinie	23
2.5.2	Programma Integratie en Emancipatie	24
2.5.3	Programma Prestaties van overheden	26
2.5.4	Programma Decentralisaties en gevolgen voor burgers	27
2.5.5	Programma Levensloop	29
2.6	Bijzondere projecten in 2017	31
2.6.1	Analyse van relevante thema's in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen	31
2.6.2	Sociale staat van Nederland 2017	31
3	Methodologie	32
4	Communicatie	33

1 Raamwerk voor meerjarig programmatisch onderzoek

Het werkprogramma van het SCP is de uitwerking van de in het strategisch koersdocument gestelde hoofdvragen voor de komende periode. Onze *Strategische Koers 2015-2020* stelt dat het SCP steeds de leefsituatie van burgers in Nederland centraal stelt, evenals wat op het dagelijks leven van mensen van invloed is. Wat betekenen ICT en technologie voor de veranderingen op de arbeidsmarkt? Welke relatie tussen betaalde en onbetaalde arbeid lijkt in de toekomst realistisch en met welke gevolgen? Leiden we onze scholieren en studenten voldoende op tot wendbare burgers op de arbeidsmarkt die een leven lang leren? Welk evenwicht tussen zorgen en werken is haalbaar? Hoezeer voelen mensen zich thuis in hun wijk en wat betekent dat voor de onderlinge verbondenheid en bereidheid tot zorgverlening? Zijn mensen in staat en bereid om meer mantelzorg of vrijwilligerswerk te verrichten? Wat zijn de maatschappelijke gevolgen van nieuwe migratiestromen en de komst van vluchtelingen?

In een maatschappelijke, politieke en beleidsmatige omgeving waarin snelheid van berichtgeving via traditionele en nieuwe media domineert, waarbij feiten en meningen elkaar steeds sneller afwisselen, bestaat er een toenemende behoefte aan feitelijk inzicht in de leefsituatie en kwaliteit van leven van mensen, hun mogelijkheden om te participeren in de maatschappij en in de bewezen of mogelijke effectiviteit van beleidsmaatregelen die daarop gericht zijn. De volgende hoofdvragen uit de Strategische Koers helpen het SCP om steeds opnieuw een betrouwbaar beeld van de actuele leefsituatie en van welbevinden van inwoners van Nederland te schetsen:

- 1 Hoe gaat het met de burgers in Nederland: hoe ziet hun **leefsituatie** eruit en hoe is de kwaliteit van leven in Nederland te duiden?
- 2 Wie participeert en op welke wijze: hoe staat het met de **in- en uitsluiting** in de Nederlandse samenleving?
- 3 Hoe ontwikkelt de positie van de burger zich in de **veranderende verzorgingsstaat**?

In het werkprogramma wordt dit enerzijds uitgewerkt langs de belangrijkste levensdomeinen van burgers (kort: domeinen) en anderzijds langs de belangrijkste maatschappelijke vraagstukken en trends die op de positie van burgers in Nederland op dit moment en naar de toekomst toe invloed hebben (domein overstijgende programma's).

Met de departementen is intensief overlegd over de invulling van het onderzoeksprogramma. Het SCP hanteert een wetenschappelijke werkwijze en kiest positie tussen wetenschap, beleid en praktijk. Het SCP brengt empirisch en wetenschappelijk verantwoord de feiten in kaart door naar de samenleving te 'kijken', door duiding van maatschappelijke ontwikkelingen met het 'achteruit kijken' via evaluaties en effectstudies, aangevuld met het 'vooruit kijken' en 'vooruit denken' via trendanalyses, verkenningen, scenariostudies en ex-ante evaluaties. Het SCP beschrijft, verklaart en verkent. Het SCP brengt daarnaast de ervaringskennis van burgers bijeen en brengt de gevoelstemperatuur van de samenleving in kaart. Die zijn van grote invloed op onze economie, de samenleving en op de (mogelijke) effecten van beleid.

Het SCP is een belangrijke speler in verschillende kennisketens en onderhoudt via samenwerking en (personele) uitwisseling veel contact met andere kennisproducenten en – leveranciers, zoals o.a. de andere planbureaus CPB en PBL, het CBS en adviescolleges zoals de SER en het RIVM.

Bij de invulling van het werkprogramma 2017 is er rekening gehouden met en ruimte vrijgehouden voor mogelijke aanvullende verzoeken om extra onderzoek lopende het jaar, zoals bijvoorbeeld door het Parlement.

Daarnaast zal het SCP ook in 2017 een vervolg geven aan de uitvoering van de aanbevelingen van de visitatiecommissie, zoals beschreven in het *Visitatierapport 2010-2015 Versterken van de nieuwe koers*.

1.1 De levensdomeinen van burgers

De kern van het SCP-onderzoek is het bijhouden en analyseren van de leefsituatie van burgers in Nederland en het helpen onderbouwen van beleid door middel van monitoring, beleidsevaluaties en het uitvoeren van verkenningen naar de toekomst.

Er verandert veel in het dagelijks leven van burgers, activiteiten raken steeds meer verweven met elkaar, onder meer door nieuwe media en technologie, en een hoger opleidingsniveau. Desalniettemin blijven de volgende vier levensdomeinen zeer herkenbaar in het leven van alledag. Deze domeinen vormen daarom de kern van onze onderzoeksprogrammering. Ieder domein kent twee programma's waarlangs uitvoering van onderzoek wordt vormgegeven. Deze worden verderop in de notitie nader toegelicht. Het gaat samenhangend om de volgende domeinen en programma's:

1.1.1 Domein Werken

Dit betreft onderzoek naar inkomen, armoede, sociale zekerheid en arbeid.

Actuele ontwikkelingen: nieuwe balans tussen betaalde/onbetaalde arbeid, waarde van arbeid in de toekomst (inclusief de zingeving die daarbij ervaren wordt).

Programma's:

- Kenteringen in arbeid
- Borgen van inkomen en zekerheid

1.1.2 Domein Leren

Binnen dit domein gaat het om onderzoek naar de implicaties van een veranderende samenleving voor het onderwijs, toegankelijkheid, gelijke kansen en maatschappelijke binding; en differentiatie en samenhang binnen het stelsel.

Actuele ontwikkelingen: vernieuwing curriculum en meer maatwerk in het onderwijs, aandacht voor brede talentontwikkeling en inclusiviteit.

Programma's:

- Onderwijs en samenleving
- Stelselvraagstukken: differentiatie en samenhang

1.1.3 Domein Zorgen

Onderzoek binnen dit domein richt zich op gezondheid, zorg en ondersteuning, o.a. gebruik van en ervaringen met voorzieningen in het kader van de Wmo en langdurige zorg, mantelzorg, zorg voor jeugd en vrijwillige inzet.

Actuele ontwikkelingen: nieuwe balans tussen zorgen en ontzorgen in de toekomst, de verbanden tussen gezondheid/ persoonskapitaal en participatie.

Programma's:

- Gebruik van zorg en ondersteuning
- Geven van zorg

1.1.4 Domein Samenleven

Onderzoek naar de leefsituatie in wijken, de stad en het huren. Dit raakt vraagstukken van segregatie, wijkveiligheid, vrije tijd, sport en leefbaarheid.

Actuele ontwikkelingen: nieuwe sociale scheidslijnen die verbonden zijn met wonen en met wijken, de relatie tussen sociale en ruimtelijke trends (incl. natuur en milieu; duurzaamheidstrends) naar de toekomst (de hippe stad, ook voor kwetsbare groepen?).

Programma's:

- Burgerschap en cultuur
- Leefomgeving en wonen

1.1.5 *Domeinoverstijgende programma's*

Naast de domeinen identificeert het SCP domeinoverstijgende programma's. Het betreft de vraagstukken en trends in de samenleving die op dit moment de maatschappelijke positie van burgers in sterke mate beïnvloeden. Het werken met deze domeinoverstijgende programma's maakt het mogelijk om per periode te bezien of ze nog steeds de meest urgente maatschappelijke vragen en kwesties vertegenwoordigen die door de levensdomeinen heen aan de orde gesteld zouden moeten worden. Aanpassing is daarmee gemakkelijker mogelijk. Het SCP onderscheidt de volgende vijf domeinoverstijgende programma's:

- Waarden en publieke opinie
- Integratie en emancipatie
- Prestaties van overheden
- Decentralisaties en de gevolgen voor burgers
- Levensloop

Elk project of onderzoek valt binnen een van de geïdentificeerde meerjarige programma's (binnen domeinen of domeinoverstijgend).

Figuur programmatische ordening SCP-onderzoek

Domeinen	Programma's binnen domeinen	Domeinoverstijgende programma's				
<i>Werken</i>	Kentering in arbeid	Waarden en publieke opinie	Integratie en emancipatie	Prestaties van overheden	Decentralisaties en gevolgen voor burgers	Levensloop
	Borgen van inkomen en zekerheid					
<i>Leren</i>	Onderwijs en samenleving					
	Stelselvraagstukken: differentiatie en samenhang					
<i>Zorgen</i>	Gebruik van zorg en ondersteuning					
	Geven van zorg					
<i>Samenleven</i>	Burgerschap en cultuur					
	Leefomgeving en wonen					

2 Werkprogramma 2017

2.1 Domein werken

Werk is voor burgers meer dan een manier om in hun levensonderhoud en consumptieve behoeften te voorzien. Ze kunnen zich er als persoon door ontwikkelen, er een bepaalde status aan ontleen, en er hun leven op een zinvolle manier mee structureren. Voor de samenleving levert werk potentieel grote baten op. Een productieve beroepsbevolking vergroot rechtstreeks de nationale welvaart en het financieel draagvlak voor de collectieve voorzieningen. Daarnaast oefent werk doorgaans een positieve invloed uit op de kwaliteit van leven, de maatschappelijke integratie en de sociale samenhang. Vaak wordt het verrichten van – met name betaalde – arbeid daarom gezien als de oplossing voor allerlei problemen van burgers en maatschappelijke kwalen. Het spreekt echter niet vanzelf dat de eraan toegeschreven voordelen in de praktijk worden gerealiseerd. Dit is de kern van de twee programma's in dit domein: de veranderende aard van werken in Nederland, tegen de achtergrond van bredere maatschappelijke trends; en de wijze waarop dit doorwerkt in de verdeling van zekerheid en inkomen over burgers.

2.1.1 *Programma Kenteringen in arbeid*

Technologische ontwikkelingen, de afname van het aandeel mensen met een vast en volledig dienstverband, de verwachting van de overheid dat mensen op tal van terreinen participeren, en een internationaler wordende arbeidsmarkt zetten de arbeidsmarktpositie van burgers onder druk. Ze kunnen doorwerken in hun loopbaanperspectieven, de relaties met werkgevers, de inrichting van de tijdsbesteding en zorgtaken en de daaruit voortkomende druk(te), en het welbevinden; en daardoor kan de maatschappelijke betekenis van werk veranderen. Het programma 'Kenteringen in arbeid' beschrijft en analyseert deze ontwikkelingen, en schetst de mogelijke implicaties voor toekomstig beleid. De komende jaren vindt een accentverschuiving plaats: naast de algemene monitoring komt er meer aandacht voor verdiepende themastudies, waarin de kenteringen tot uiting komen.

Lopende projecten

Arbeidspanels

Hoe arbeid verandert wordt in belangrijke mate in kaart gebracht via de panels die het SCP om de twee jaar bij respectievelijk werkenden en werkgevers uitzet. Besloten is de dataverzameling, gefinancierd door enkele departementen, in de periode 2016-2023 te continueren. In 2016 en 2017 wordt het veldwerk voor zes nieuwe golven aanbesteed. De monitoring-rapportages op grond van de gegevens worden aangepast aan het nieuwe SCP-publicatiebeleid. De studie *Vraag naar Arbeid* krijgt in 2017 gestalte via een 'card stack', naar het voorbeeld van de recente armoederapportage van het SCP (cf. digitaal.scp.nl/armoedeinkaat2016).

Oorzaken van de groei van de flexibele schil

Aan het begin van het jaar wordt ook de eerder aangekondigde themastudie over de oorzaken van de groei van de flexibele schil gepubliceerd.

Overig

De onderzoekslijn 'Tijd, arbeid, zorg en de participatiesamenleving' mondde in 2016 uit in de publicatie *Lekker vrij?*, over vrije tijd en tijdsdruk in relatie tot de arbeidsduur van vrouwen. In 2017 wordt een inventarisatie gemaakt van nieuwe kennisvragen (zie verder programma 'Geven van zorg').

Meisjes doen het in het onderwijs beter dan jongens, maar verdienen desondanks vanaf hun eerste baan gemiddeld minder. In het project *Overgang van opleiding naar werk* wordt dit

onderzocht vanuit een levensloopperspectief (zie verder domeinoverstijgend programma Levensloop).

Nieuwe projecten in 2017

De (on)mogelijkheden van oudere werknemers

Mensen van 50 jaar en ouder worden geacht langer door te werken, maar de mogelijkheden daartoe lijken vooralsnog beperkt. In het themarapport *De (on)mogelijkheden van oudere werknemers* (onderdeel van het project Arbeidspanels) wordt het relatief belang van belemmeringen in termen van gezondheid, selectiegedrag van werkgevers geanalyseerd, en op basis daarvan de beleidsopties in kaart gebracht. Centrale vragen zijn o.a. of het groeiend aandeel werkenden met chronische aandoeningen op macro- en microniveau tot problemen leidt; wat de herintreding van werkloze ouderen in de weg staat; en op welk moment in de loopbaan beleidsinterventies nodig zijn om de uitvalrisico's van oudere werknemers te beperken. Naast de Arbeidspanels wordt gebruik gemaakt van LISS, EBB, CBS-registratiedata en SHARE. Ook zal een beperkt aantal interviews onder werkenden worden gehouden. Het project start in 2017 en loopt door in 2018.

Verdringing op de arbeidsmarkt

In 2017 start een verkennend onderzoek naar *verdringing op de arbeidsmarkt*, waarbij zal worden samengewerkt met het Centraal Planbureau (CPB). Het SCP zal zich onder andere richten op de perceptie van de gevolgen van verdringing bij uiteenlopende groepen (laagopgeleiden, vrouwen, arbeidsbeperkten, migranten, ouderen) en in verschillende contexten (bedrijfssector, tempo van het verdringingsproces). Rapportage vindt plaats in 2018.

Aan het werk met persoonskapitaal

Uit de studie *Verschil in Nederland* (SCR 2014, hoofdstukken 2, 5 en 10) bleek dat fysiek, mentaal en esthetisch kapitaal theoretisch en empirisch van belang zijn voor de levenskansen van mensen. In het vignettenonderzoek in die studie bleken de drie vormen van 'persoonskapitaal' cruciale factoren voor het al dan niet afgewezen worden voor een baan, in vriendschapsrelaties en bij het krijgen van informele hulp. In het project *Aan het werk met persoonskapitaal* wordt dit toegespitst op beslissers op de arbeidsmarkt. Dat komt tegemoet aan de kritiek van bijv. Elchardus, die stelde dat de dataverzameling in SCR2014 zich richtte op 'gewone' burgers, en daardoor mogelijk geen accuraat beeld geeft van het selectiegedrag van werkgevers en HRM'ers, die wellicht 'rationeler' zouden kiezen, op basis van opleiding en werkervaring. De vignettenstudie wordt in 2017 daarom herhaald en ten dele uitgebreid bij 'professionele selecteurs' in uiteenlopende bedrijfssectoren (met inbegrip van kleinere werkgevers). Rapportage is voorzien voor 2018.

Verkenning follow-up 'Beperkt in functie'

In 2016 werd de studie *Beperkt in functie* gepubliceerd, de laatste editie van de Trendrapportage Ziekteverzuim, Arbeidsongeschiktheid en Arbeidsdeelname, met kerncijfers en verdiepende onderdelen over de arbeidsmarktpositie van mensen met een beperking. Het samenwerkingsverband met TNO, UWV en CBS wordt in deze vorm beëindigd. In 2017 wordt een korte verkenning verricht om te bezien hoe het SCP-onderzoek op dit terrein in de toekomst het best kan worden gecontinueerd.

2.1.2 *Programma Borgen van inkomen en zekerheid*

Door het accent op arbeidsdeelname en meer eigen verantwoordelijkheid van de burger garandeert de overheid in geringere mate dat de verworven levensstandaard kan worden behouden wanneer zich risico's als werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of ouderdom manifesteren. Tegelijkertijd is de overheid verantwoordelijk voor de minimale levenscondities, en biedt Nederland – ondanks de vele herzieningen van de afgelopen decennia – nog steeds

tal van voorzieningen op dit terrein. Het programma 'Borgen van inkomen en zekerheid' gaat na of dit toereikend is om burgers in voldoende mate te beschermen, en hen stimuleert tot zelfstandige inkomensverwerving en maatschappelijke participatie. Daarbij komen ook vraagstukken aan de orde die betrekking hebben op de verdeling van inkomen en de opvattingen over het gevoerde beleid.

Lopende projecten

Profijt van de overheid

Begin 2017 wordt een nieuwe editie uitgebracht van het project *Profijt van de Overheid*, waarin wordt nagegaan hoe scheef de inkomens in Nederland zijn verdeeld als rekening wordt gehouden met gebonden afdrachten en subsidies (bijv. voor onderwijs, cultuur, zorg, wonen). Daarvoor werd een nieuw databestand opgebouwd, dat grotendeels gebaseerd is op registraties. In 2017 wordt een spin-off project verricht dat een uitwerking biedt met betrekking tot de quartaire inkomensverdeling (profijt van ongebonden uitgaven, zoals openbaar bestuur).

Armoede in Kaart 2017

De eerste editie van *Armoede in Kaart*, de opvolger van het Armoedesignalement, verscheen in 2016 als digitale publicatie. In 2017 wordt deze 'card stack' met de laatste cijfers geactualiseerd. Daarnaast zal verdere verdieping plaatsvinden, onder andere door een kort onderzoek naar de causaliteit van armoede. Ook ondergaat de SCP-armoedegrens in 2017 een periodieke revisie.

Kinderen in Armoede

Op verzoek van het ministerie van SZW voert het SCP een beknopte studie uit m.b.t. 'Kinderen in armoede'. Hierbij wordt samengewerkt met de Sociaal-Economische Raad, die een advies over dit thema voorbereidt. Het SCP brengt onder eigen verantwoordelijkheid begin 2017 een beleidssignalement over dit onderwerp uit, met daarin de meest actuele cijfers en bevindingen.

Interdepartementaal beleidsonderzoek arbeidsongeschiktheidsregelingen

Het SCP neemt deel aan het interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) over de arbeidsongeschiktheidsregelingen. De werkzaamheden worden in het voorjaar van 2017 voltooid.

Als werken niet loont

Het project 'Als werken niet loont' (gefinancierd door Instituut Gak) wordt in 2017 voltooid. Dit onderzoekt de drijvende krachten achter de ontwikkeling van de groep 'werkende armen'. Ook zet het de Nederlandse situatie af tegen die in andere landen, mede in relatie tot institutionele verschillen. Tenslotte gaat het project in op de mogelijkheden voor gemeenten om armoede onder werkenden te beïnvloeden.

Overig

De werking van de nieuwe Participatiewet wordt de komende jaren door het SCP geëvalueerd (zie domeinoverschrijdend programma 'Decentralisatie en gevolgen voor burgers')

Nieuwe projecten in 2017

Legitimiteit en toereikendheid van pensioenhervormingen

Het in ontwikkeling verkerende programma 'Legitimacy and Adequacy of Dutch Pension Reforms' haakt aan bij de actuele Nederlandse pensioendiscussie, en borduurt voort op eerder onderzoek van het SCP naar opvattingen van burgers over de pensioenen, en de toereikendheid ervan. Door uiteenlopende onderzoeksmethoden te combineren wordt in beeld

gebracht in hoeverre uiteenlopende hervormingstrajecten bij verschillende bevolkingsgroepen tot adequate en als legitiem ervaren pensioenen leiden.

2.2 Domein Leren

De komende jaren is het onderzoek in het domein leren gericht op twee programma's, waarbinnen concrete onderzoeksvragen verder uitgewerkt worden. Het eerste programma betreft de verhouding tussen onderwijs en samenleving; het tweede betreft stelselvraagstukken. De gekozen thema's zijn het resultaat van gesprekken met de directie Kennis van OCW en met de opgerichte departementale contactgroep OCW-SCP.

2.2.1 *Programma Onderwijs en samenleving*

Onderwijs en samenleving staan in een wisselwerking. Onderwijs heeft invloed op de samenleving doordat het jongeren voorbereidt op de arbeidsmarkt en op maatschappelijke participatie. Een belangrijke opdracht daarbij is het bieden van gelijke kansen aan jongeren in uiteenlopende omstandigheden. De samenleving en de veranderingen die zich daar voordoen hebben op hun beurt gevolgen voor het onderwijs en de wijze waarop het zijn functies vervult. Binnen dit programma passen thema's die te maken hebben met de toegankelijkheid van het onderwijs, gelijke kansen en maatschappelijke samenhang. Ook de relatie onderwijs-arbeidsmarkt is hier van belang.

Voor de keuze van thema's voor de komende jaren bieden de bevindingen van het Sociaal en Cultureel Rapport over de toekomstige ontwikkelingen in het onderwijs de nodige inspiratie. Een relevante vraag is welke maatschappelijke opdracht scholen en instellingen in het mbo en hoger onderwijs voor zichzelf zien in een snel veranderende en steeds meer diverse samenleving, waarin de sociale cohesie soms onder druk staat. Een ander vraagstuk dat de komende jaren aandacht verdient zijn de implicaties van de ontwikkeling naar meer maatwerk en gepersonaliseerd leren, voor het stelsel en voor de (school-) loopbanen van jongeren.

Lopende en nieuwe projecten in 2017

Leven lang leren en de overbevraagde burger

De noodzaak om ook na de initiële schoolloopbaan verder te leren zal de komende jaren toenemen. In dit onderzoek zal worden nagegaan wat een leven lang leren betekent voor de burger in de huidige participatiesamenleving. Kenmerkend is dat keuzes voor opleiding en leren moeten worden gecombineerd met keuzes rondom wonen, zorg en werk. In hoeverre slagen mensen er in gehoor te geven aan het meervoudig beroep dat op hen wordt gedaan? Wat zijn de consequenties van meer parallelle- en minder sequentiële loopbanen? Wat betekent het leven lang leren voor de onderwijsinfrastructuur; en wat voor het beleid? De aandacht gaat niet alleen uit naar het formele leren, maar ook naar het informeel leren; juist ook met het oog op groepen in de samenleving voor wie de formele variant na de initiële fase niet altijd vanzelfsprekend is. De opzet en vraagstelling van dit onderzoek worden nog nader uitgewerkt. Behalve aan het domein leren raakt dit project aan het programma levensloop.

Scheidslijnen in het onderwijs

Het bestaan van scheidslijnen tussen jongeren uit verschillende bevolkingsgroepen doen mogelijk afbreuk aan de functie van het onderwijs om maatschappelijke samenhang te bevorderen. Het SCP heeft eerder onderzoek gedaan naar de mate van segregatie tussen leerlingen met een niet-westerse achtergrond en autochtone leerlingen, en naar de effecten daarvan op de cognitieve ontwikkeling. Nieuw onderzoek in het funderend onderwijs richt de aandacht op de effecten op niet-cognitief terrein (burgerschapsvaardigheden en houdingen). Is er sprake van nieuwe sociale scheidslijnen of van parallelle morele gemeenschappen in het onderwijs? Hoe gaan docenten en scholen om met culturele en mentale scheidslijnen en daaruit voortvloeiende spanningen in het onderwijs, bijvoorbeeld rond homoseksualiteit, discriminatie van moslims of de aanslagen van IS? Wat is de rol van peers en van ouders? Publicatie is voorzien in 2017.

Responsief mbo

Het lopende onderzoek in het mbo wordt in 2017 afgerond. Hier wordt nagegaan in hoeverre het beroepsonderwijs voldoende flexibiliteit en vernieuwend vermogen heeft om te reageren op de veranderingen op de arbeidsmarkt. Ook wordt ingegaan op de gewenste mix van verschillende vaardigheden in de mbo-opleidingen voor studenten, en op de gevolgen van de vernieuwingen die nu in het mbo worden doorgevoerd voor de mate waarin het mbo zijn functies vervult. Het onderzoek vindt plaats vanuit het perspectief van betrokkenen zelf: docenten, studenten en intermediairs tussen opleiding en arbeidsmarkt.

Interdepartementaal beleidsonderzoek onderwijsachterstandenbeleid

Het SCP participeert in de werkgroep Interdepartementaal Beleidsonderzoek Onderwijsachterstandenbeleid. Onderzocht wordt de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid gericht op het verminderen van achterstanden in het onderwijs als gevolg van ongunstige sociale, economische of culturele omstandigheden. De werkgroep ontwikkelt beleidsvarianten voor de vergroting van de effectiviteit van dit beleid.

2.2.2

Programma Stelselvraagstukken: differentiatie en samenhang

Het Nederlandse onderwijs is - internationaal gezien - sterk *gedifferentieerd*. Op vroege leeftijd worden leerlingen verdeeld over een aantal stromen van verschillend niveau, waarbij er tevens een vrij sterke scheiding is tussen algemeen en beroepsgericht onderwijs. Deze differentiatie lijkt het makkelijker te maken om in te spelen op verschillen tussen leerlingen, maar bij nader inzien is dat wellicht toch niet altijd het geval. Als gevolg van de homogeniteit binnen stromen worden jongeren in een 'mal' geperst, die hen niet altijd zal passen. Voor een deel van hen zal de scheiding tussen stromen bovendien ook te vroeg komen, omdat hun capaciteiten nog onvoldoende zijn uitgekristalliseerd. Door opleidingen te stapelen of door te wisselen van opleiding, trachten jongeren min of meer maatwerk voor zich zelf te realiseren. Eerdere keuzen en eerdere selecties kunnen worden gecorrigeerd, zodat hun talenten alsnog tot hun recht kunnen komen. De keerzijde is dat dergelijke reparaties gepaard kunnen gaan met vertragingen en risico's van uitval.

Vraagstukken van *samenhang* worden vooral zichtbaar bij de overgang tussen opeenvolgende onderwijsfasen, waarbij de aansluiting lang niet altijd vlekkeloos verloopt.

Leerlingen/studenten worden niet altijd geselecteerd in passende trajecten, dan wel slagen er niet altijd in een passende keuze te maken. Wisselingen, vertraging en uitval zijn mogelijke gevolgen.

In dit programma richt het onderzoek zich op de relatie tussen de inrichting van het stelsel en de allocatie van leerlingen in brede zin. Door de inrichting van het stelsel is het denkbaar dat sommige leerlingen niet op de juiste plaats terechtkomen, dat loopbanen niet vloeiend verlopen en dat, mede als gevolg hiervan, de status van bepaalde opleidingen vermindert.

Lopende en nieuwe projecten in 2017

Differentiatie in het hoger onderwijs

In het hoger onderwijs is er de laatste jaren meer aandacht voor differentiatie naar niveau. Het kabinet stimuleert op excellentie gericht aanbod, waarvoor studenten kunnen worden geselecteerd en (soms) ook hoger collegegeld kan worden gevraagd. Het onderzoek naar differentiatie in het hoger onderwijs beoogt in kaart te brengen hoe differentiatie wordt ingevuld door de instellingen, wat voor jongeren er op afkomen, hoe de (zelf)selectie verloopt (louter meritocratisch of mede bepaald door het milieu van herkomst?), en waar mogelijk ook wat de opbrengsten zijn van deze trajecten. Betekent meer differentiatie naar niveau een versterking van de meritocratie? Blijft de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor iedereen gegarandeerd en welke rol speelt de context van bijvoorbeeld het studievoorschat daarbij?

2.3 Domein Zorgen

Een deel van de Nederlandse bevolking heeft zorg of ondersteuning nodig. Dit kan zijn omdat ze door gezondheidsbeperkingen hun verzorgingsproblemen niet kunnen oplossen, of omdat ze minderjarig zijn en nog niet voor zichzelf kunnen zorgen. De verantwoordelijkheid van de zorg voor deze mensen ligt deels bij hun naasten en deels bij de overheid. Dit domein bestudeert de zorg die mensen ontvangen en die mensen geven. In het eerste programma ligt de nadruk op de zorg die mensen met (lichamelijke, verstandelijke, psychische of cognitieve) beperkingen ontvangen. In het tweede programma staat het perspectief van burgers die zorg geven centraal. Hierbij wordt er zowel naar mantelzorg als de zorg voor kinderen gekeken.

2.3.1 *Programma Gebruik van zorg en ondersteuning*

In dit programma wordt nagegaan hoe mensen met uiteenlopende gezondheidsproblemen en beperkingen zich redden, welke (informele, particuliere en publiek gefinancierde) zorg en ondersteuning zij (nu en in de toekomst) ontvangen en welke verschillen zich hierin voordoen. Of mensen met gezondheidsbeperkingen gebruik maken van door de overheid gefinancierde zorg hangt samen met de ernst van hun beperkingen, maar bijvoorbeeld ook met hun hulpbronnen (inkomen, sociale netwerk) en demografische aspecten. Dit zorggebruik verandert, onder meer als gevolg van veranderingen in het zorgstelsel, maar ook als gevolg van demografische ontwikkelingen.

Lopende projecten

Evaluatie van de hervorming langdurige zorg

In 2017 wordt gewerkt aan het eindrapport van de Evaluatie van de hervorming langdurige zorg (zie ook het domeinoverstijgend Programma 'Decentralisaties en gevolgen voor burgers'). Hierbij staat het burgerperspectief centraal.

Onderzoeksreeks langdurige zorg en ondersteuning

Deze reeks geeft, op verzoek van VWS en op basis van nieuw verzamelde data, inzicht in de determinanten van het gebruik van (professionele) zorg en de rol van het eigen netwerk (zie onder andere Kerncijfers zorg en ondersteuning, model en verzorging en verpleging, ouderen in instellingen en wooninitiatieven). Het gaat hierbij niet alleen om oudere hulpbehoevenden maar ook om (jongere) mensen met een verstandelijke beperking. Voor deze laatste groep wordt bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de participatie op het gebied van werk en school en naar de gevolgen in Nederland en een aantal andere landen van de ingewikkelder samenleving op hun zorgvraag.

Kerncijfers Zorg en ondersteuning

In 2017 zal het SCP op basis van de meest recente data – over 2016 – van het *Onderzoek zorggebruik* (looptijd 2014-2016), een update geven van Zorg en ondersteuning in Nederland: kerncijfers 2015. Hierbij wordt onder meer ingegaan op veranderingen in het ontvangen van zorg en ondersteuning tussen 2014, 2015 en 2016, de periode voor en na de decentralisaties.

Ouderen in instellingen

Op basis van het onderzoek *ouderen in Instellingen* (2015-2016), zal het SCP landelijke gegevens over de leefsituatie, het zorggebruik en de kwaliteit van leven van bewoners van verzorgings- en verpleeghuizen publiceren. Daarnaast zijn publicaties voorzien over onder meer veranderingen in het zorggebruik, over seksuele diversiteit, gelijke behandeling en ouderen mishandeling.

(Het succes van) wooninitiatieven voor en door mensen met beperkingen

In dit (kwalitatieve) onderzoek naar particuliere wooninitiatieven brengen we in kaart waarom mensen deze wooninitiatieven opzetten, hoe bestendig ze zijn, voor welke (WLZ)cliëntgroepen deze initiatieven wel of niet passend zijn en welke factoren de kans van slagen van een wooninitiatief bevorderen of belemmeren.

De participatieproblemen van zwakbegaafden op verschillende levensdomeinen

De uitdagingen waar zwakbegaafden zich in de huidige maatschappij voor gesteld zien, maken het zelfstandig leiden van het dagelijks leven niet gemakkelijk. Als dat niet goed lukt, kunnen in het uiterste geval zelfs crimineel gedrag of het kwijtraken van de vaste woon- en verblijfplaats het gevolg zijn. De vraag waarop wij met dit onderzoeksproject een antwoord willen geven is: "Als mensen problemen hebben met participeren in welke mate speelt de hoogte van het IQ daar dan een rol in?"

Duiding VG internationaal

In het rapport *Zorg beter begrepen* zijn de achtergronden van de sterke groei in de zorgvraag van verstandelijk gehandicapten in kaart gebracht. Hieruit komt het beeld naar voren dat de maatschappelijke ontwikkelingen daarin een belangrijke rol hebben gespeeld. Ook in andere landen zijn vergelijkbare ontwikkelingen aan de gang, die leiden tot een steeds ingewikkelder maatschappij. Dit roept de vraag op of in andere landen een ingewikkelder maatschappij er ook toe geleid heeft dat meer mensen met een lichte verstandelijke beperking en zwakbegaafdheid hulpbehoevender werden en hoe dat is opgelost.

Staat voor de Volksgezondheid en Zorg

Dit betreft een samenwerking die in 2015 op verzoek van VWS is opgezet tussen RIVM, IGZ en SCP. In deze publicatie worden kerncijfers bijeen gebracht.

Zorgtrajecten en kwaliteit van leven van ouderen

Zie domeinoverstijgend programma 'Levensloop'.

[Nieuwe projecten in 2017](#)

Model verzorging en verpleging

Wanneer mensen zorg of ondersteuning nodig hebben, kunnen zij daarvoor gebruikmaken van hulp van hun eigen netwerk (mantelzorg), particuliere hulp of, indien publiek gefinancierde hulp (thuiszorg; wijkverpleging). In dit onderzoek wordt nagegaan welke kenmerken (gezondheid, maar ook hulpbronnen als inkomen of het netwerk) samenhangen met het gebruik van uiteenlopende vormen van zorg en ondersteuning. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de gegevens van het onderzoek Zorggebruik en Ouderen in Instellingen. Op basis van het model dat ontwikkeld wordt om het zorggebruik te verklaren, kunnen ook ramingen voor de toekomst en ex-ante en ex-post beleidsevaluaties worden gemaakt.

Nieuwe dataverzameling zorggebruik

Om inzicht te krijgen in (veranderingen in) het gebruik van zorg en ondersteuning heeft het SCP de afgelopen jaren op verzoek van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) gegevens verzameld over onder meer gezondheidsbeperkingen en het gebruik van zorg en ondersteuning (in het Onderzoek Zorggebruik (OZG)). In 2017 wordt een nieuwe dataverzameling voorbereid.

Verkenningen vergrijzende samenleving

Zie domeinoverstijgend programma 'Decentralisaties en gevolgen voor burgers'.

2.3.2 *Programma Geven van zorg*

De projecten over het geven van zorg richten zich op mantelzorg en de zorg voor en opvoeding van kinderen. Hulpbehoevenden en (kleine) kinderen zijn afhankelijk van de zorg van anderen. Dit betekent bijvoorbeeld dat kinderen (in geval van hulpbehoevende ouders) en ouders (in geval van de zorg voor kinderen) onderling moeten afstemmen wie er zorgt en hoeveel. De overheid kan burgers hierbij ondersteunen (bijvoorbeeld door mantelzorgondersteuning of kinderopvang aan te bieden), maar de verantwoordelijkheid voor zorg ook bij hen terug leggen (zoals in de participatiemaatschappij gebeurt). Hoe deze zorg georganiseerd wordt is niet alleen van belang voor het welzijn van hulpbehoevenden en kinderen, maar ook voor de kwaliteit van leven van degenen die zorg geven. Mantelzorg en de zorg voor kinderen kunnen bijvoorbeeld moeilijk met een betaalde baan te combineren zijn.

Lopende Projecten

Informele zorg 2016 (in het kader van de HLZ-evaluatie)

Dit project geeft een beeld van de gevers van informele hulp op basis van een enquête die eind 2016 wordt gehouden. Er wordt inzicht verkregen in de aantallen helpers in Nederland, hun kenmerken en hun ondersteuningsbehoefte, maar ook in de bereidheid van burgers om hulp te geven. Door een vergelijking met cijfers uit 2014 kunnen ontwikkelingen in de tijd worden beschreven. De centrale vraag is: welke ontwikkelingen doen zich voor in de vrijwillige inzet van burgers voor elkaar, voor en na de decentralisatie?

Mantelzorgers van melders van Wmo (in het kader van de HLZ-evaluatie)

In dit deelproject van de HLZ-evaluatie (zie domeinoverstijgend programma 'Decentralisaties en gevolgen voor burgers') wordt ingegaan op de ervaringen van mantelzorgers van mensen die bij de gemeente een melding doen van een behoefte aan ondersteuning.

Mantelzorg en betaald werk in Europa

Internationale vergelijkingen spelen een steeds grotere rol in de maatschappelijke discussies over mantelzorg. Dit onderzoek brengt de relatie tussen het geven van mantelzorg en werken in verschillende Europese landen in kaart. Er wordt gebruik gemaakt van verschillende edities van het Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe.

HBSC 2017

Het SCP is sinds 2005 betrokken bij de studie Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) en werkt daarbij samen met de Universiteit Utrecht en het Trimbos-instituut. Het HBSC is een vierjaarlijks internationaal onderzoek naar het welbevinden, de fysieke en psychische gezondheid, risicogedragingen en opvoeding van schoolgaande jongeren van 11 tot en met 16 jaar. In 2017 vindt een nieuwe dataverzameling (de vijfde voor Nederland) plaats waarbij ook 17- en 18-jarigen meegenomen gaan worden. Over de data zal in 2018 gepubliceerd worden.

Nieuwe projecten in 2017

Jonge mantelzorgers

In 2017 besteden we opnieuw aandacht aan scholieren met een ziek gezinslid en aan jonge mantelzorgers. In overleg met onderzoekers uit verschillende landen nemen we in de internationale data van Health Behaviour of School Aged Children (HBSC) extra vragen over dit thema op. Met deze nieuwe data gaan we in 2018 na of jongeren met een zorgsituatie of -taak thuis een lager welbevinden ervaren.

Is er toekomst voor mantelzorg?

Mantelzorg speelt een belangrijke rol in de zorg. Om te weten of het systeem voor langdurige zorg richting de toekomst ook houdbaar is, is het van belang om een indruk te krijgen van

het aanbod en gebruik van mantelzorg in de toekomst. In 2009 heeft het SCP een toekomstverkenning voor de mantelzorg uitgevoerd (Sadiraj et al. 2009) en het SCP zal in 2017 starten met nieuwe modelbouw. Er zal gekeken worden hoe varianten van arbeidsdeelname van invloed zijn op het aanbod aan mantelzorg voor de periode 2020-2040. Een uitbreiding ten opzichte van de vorige verkenning is dat nu ook rekening wordt gehouden met de regionale bevolkingsontwikkeling en dat hiervoor wordt samengewerkt met het Planbureau voor de leefomgeving (PBL). Het PBL zal de door hen en het CBS opgestelde regionale bevolkingsprognose van 2016 gebruiken om gezamenlijk met het SCP een raming van aanbod en gebruik van mantelzorg te maken waarbij ook rekening wordt gehouden met regionale bevolkingsgroei en krimp. Het RIVM zal eveneens aan dit project deelnemen vanwege hun kennis van de verwachte ontwikkelingen in de gezondheidstoestand van de bevolking en vanwege hun expertise in het maken van vooruitberekeningen waarbij zorgvraag en aanbod op elkaar worden betrokken.

Tijd, arbeid, zorg

De onderzoekslijn *Tijd, arbeid, zorg* en de participatiesamenleving mondde in 2016 uit in de publicatie *Lekker vrij?*, over vrije tijd en tijdsdruk in relatie tot de arbeidsduur van vrouwen. In 2017 wordt een inventarisatie gemaakt van nieuwe kennisvragen, gericht op de gevolgen van de veranderende arbeidsmarkt voor de wisselwerking tussen arbeid en zorg. Dat betreft zowel de mogelijk bepalende rol van zorgtaken voor de flexibiliteit en zelfredzaamheid van werkenden, als de doorwerking van arbeidscondities op het privéleven. Het project zal vanaf 2018 worden uitgevoerd.

Rol van sociale netwerken bij de opvoeding en verzorging van kinderen

In de participatiesamenleving wordt ook van opvoeders verwacht dat zij – indien zij hulp nodig hebben bij de opvoeding en verzorging van hun kinderen – eerst te rade gaan bij hun eigen netwerk. Belangrijke vragen zijn hoe de sociale netwerken van ouders eruit zien, in hoeverre ouders hieruit ondersteuning ontvangen en of zij hiermee tevreden zijn. Er is weinig inzicht in wat ouders voor (opvoed)ondersteuning nodig hebben in deze tijd. Waar willen ze mee geholpen worden en waarmee niet, en door wie? Weten ouders waar ze ondersteuning kunnen krijgen? En is die steun voor iedereen toegankelijk? En in hoeverre bieden ouders zelf steun aan andere ouders?

Oorzaken en gevolgen van het gebruik van kinderopvang

Dit project bouwt voort op het Krimp in de Kinderopvang-onderzoek uit 2013 en onderzoekt of de houdingen en het gedrag van ouders in de tussenliggende jaren veranderd zijn. Daarnaast beantwoorden we een aantal vragen die nog open staan en meer inzicht moeten geven in de samenhang tussen gebruik van opvang, betaalde arbeid en het welzijn van gezinnen. We kijken in het bijzonder naar de omstandigheden waaronder de voordelen van kinderopvang voor de arbeidsmarktparticipatie van moeders en de werk-privébalans van ouders meer en minder groot zijn. Hiervoor kijken we onder andere naar de beschikbaarheid van alternatieve en aanvullende ondersteuningsmogelijkheden van ouders (zoals sociale netwerken en de markt voor de commercieel dienstverlening), maar ook naar kenmerken van ouders zoals het inkomen en opleidingsniveau.

Evaluatie Jeugdwet

Het SCP zal een deel van het onderzoek naar de evaluatie van de Jeugdwet voor zijn rekening nemen (zie verder programma Decentralisaties).

2.4

Domein Samenleven

Het leven van mensen omvat meer dan werken, leren en zorgen. Er resteert vrije tijd waarin mensen zich ontspannen, hun eigen interesses volgen, hun idealen najagen en op vrijwillige basis relaties met anderen aangaan. Hier ontwikkelt zich het maatschappelijk leven los van de dagelijkse verplichtingen van baan, school en gezin: het leven in de buurt,

sportbeoefening, het verenigingsleven, het maatschappelijk middenveld, de sfeer van publieke opinie en de politiek, cultuur en kunsten, geloof en religie. In het domein Samenleven gaat het zowel om de interesses, activiteiten en vrijwillige verbanden van burgers in deze sferen als om de sociale en fysieke omgeving van menselijke activiteiten en de ruimtelijke en ecologische neerslag daarvan. Bij het eerste gaat het om de civil society in brede zin, om burgerparticipatie en deelname aan cultuur en religie: het programma 'Burgerschap en cultuur'. Bij het tweede gaat het om de wederkerige relatie tussen de omgeving en de mensen die er wonen: het programma 'Leefomgeving en wonen'.

2.4.1 *Programma Burgerschap en cultuur*

Centraal staan activiteiten en organisatievormen die in sterke mate zijn gebaseerd op banden die burgers vrijwillig aangaan en gericht zijn op gemeenschappelijke interesses en gedeelde belangen of ideële doelen. Het gaat om participatie van burgers in verenigingen en informele groepen, om vrijwilligerswerk en politieke activiteiten alsook om activiteiten van organisaties en lossere verbanden in de 'derde sector', non-profitsector en het maatschappelijk middenveld, inclusief religieuze en politieke organisaties. Zowel in het perspectief van individuele tijdsbesteding van individuen als van maatschappelijke organisaties (voorzieningen, inzet vrijwilligers) zijn cultuur- en sportbeoefening en andere vormen van vrijetijdsbesteding sterk gelieerd aan deze sfeer. Cultuur en religie hebben gemeen dat het gaat om iets 'hogers' en om identiteit. Bij beide speelt ook nadrukkelijk het thema van formalisering versus informalisering, dat wil zeggen dat zingeving via bijvoorbeeld kerkgang en kerklidmaatschap ingevuld wordt, maar dat neemt af. In toenemende mate zoeken mensen zingeving en spiritualiteit via minder formele manieren en via de digitale weg. Dat beïnvloedt het gedrag van burgers op andere maatschappelijke terreinen en verdient ook daarom aandacht. Godsdienstige participatie en andere betrokkenheid bij religieuze gemeenschappen zijn bronnen voor maatschappelijk engagement en vaak belangrijke achtergronden voor verschillen in waarden, normen en beleidspreferenties.

De komende jaren willen we in onderzoek naar participatie op verschillende terreinen aandacht besteden aan verschillen en overeenkomsten qua *informalisering en zelforganisatie*. Is het overal een trend dat verbanden waarin mensen met elkaar activiteiten ondernemen lossere, vrijblijvender en selectiever worden en dat men zich meer richt op evenementen dan op langdurige contacten? Hoe spelen bestaande organisaties hierop in (meer modulair aanbod?; faciliteiten voor informele groepjes?) en welke nieuwe organisatievormen ontwikkelen zich (ook in combinatie met commercie en publieke bemoeienis)? Welke mensen nemen initiatieven en welke dreigen tussen wal en schip te raken? Valt er wat te leren tussen sectoren, van sport- en cultuurparticipatie tot godsdienst en politiek? Dit onderwerp gaan we in 2017 uitwerken, maar zal pas later in een project vorm krijgen.

Lopende en nieuwe projecten in 2017

Tijdbestedingsrapport 2017

In de tweede helft van 2017 starten we met de analyse van de nieuwe tijdbestedingsdata (TBO2016). Eerste resultaten en bevindingen zullen eind 2017 in de vorm van een cardstack worden gerapporteerd. Vervolgens wordt de rapportage in 2018 uitgebreid met een verdiepend rapport. Dit onderzoek omvat naast de tijdbesteding aan cultuur en andere vormen van vrijetijdsbesteding, ook informatie over betaalde arbeid en zorgtaken.

Sport

De sportdeelname wordt in kaart gebracht op basis van actuele gegevens van de *Vrijetijdsomnibus (VTO)*. De nieuwe cijfers zullen vergeleken worden met de twee eerdere metingen en er zal nader worden ingegaan op motieven en belemmeringen voor sportdeelname. Om meer zicht te krijgen op waarom sommige Nederlanders niet sporten en anderen juist wel ontwikkelen we het *Verklarend model sportdeelname*. Het model richt zich in eerste instantie op het verklaren van sportdeelname, daarnaast kunnen de uitkomsten van

het model input geven voor waar beleid het best op zijn plaats is. Dat beleid kan mede georiënteerd zijn op de doelen voor sportbeleid uit de *Sport Toekomstverkenning*, een project dat het SCP samen met het RIVM uitvoert. In dit project worden mogelijke en wenselijke ontwikkelingen in onder meer sportdeelname en sportaanbod tot 2040 geschetst. In 2017 wordt tevens een begin gemaakt met de *Rapportage Sport 2018* waarin o.a. de ontwikkelingen op de kernindicatoren sport behandeld worden.

Cultuur

Het SCP brengt voor OCW ontwikkelingen in de culturele belangstelling van de Nederlandse bevolking in kaart. In 2017 rapporteert het SCP daarover op basis van de Vrijtijdsomnibus in de maanden november 2016 – februari 2017. Samen met het Landelijk Kenniscentrum voor Amateurkunst en Cultuureducatie (LKCA) publiceert het SCP in 2017 ook een separate studie naar de stand van zaken van *amateurkunstbeoefening*.

Daarnaast gaat het SCP op verzoek van OCW een traject begeleiden om, in samenspraak met het veld, de *kernindicatoren voor cultuur* vast te stellen. Over het culturele veld is veel te weten en te meten. De lijst kernindicatoren moet de “need to know’s” identificeren. Deze indicatoren zullen vanaf 2018 de kern vormen van een nieuw te ontwikkelen periodieke rapportage over cultuur, als opvolger van de “Cultuur in beeld”-reeks die OCW gedurende een reeks van jaren zelf uitgebracht. Ook in die nieuwe te ontwikkelen rapportage zal het SCP een voortrekkersrol vervullen.

Media

Sinds 2013 worden elke twee jaar gegevens over het mediagebruik van Nederlanders verzameld via het *Media:Tijd* onderzoek. Eind 2016/begin 2017 brengt het SCP onder de vlag van het Culturele Draagvlak een digitale publicatie uit over deze gegevens. In 2017 volgt de derde meting in deze reeks.

Om meer inzicht te krijgen in het leesgedrag van Nederlanders analyseren we in samenspraak met OCW en de zogeheten Leescoalitie de Media:Tijd-gegevens van 2013 en 2015 analyseren in het verdiepende onderzoek *Lees:Tijd*.

Kinderen en internet

In 2017 werken we mee aan de nieuwe EU Kids Online dataverzameling over (de risico’s en kansen van) internetgebruik door kinderen (11-16 jaar). Ook zullen we samen met andere instituten (zoals het Nederlands Jeugdinstituut) opties verkennen voor een dataverzameling over het internetgebruik van jonge kinderen (0-8 jaar). Tot slot gaan we op basis van het HBSC (Health Behaviour in School-aged Children) verder met onderzoek naar de relatie tussen mediagebruik en gezondheid/welbevinden van jongeren.

In 2017 zal de lopende inventarisatie van de rol van technologie bij werken, leren, zorgen en samenleven resulteren in een SCP-brede onderzoeksagenda voor *Technologie & Samenleving*.

Niet-stemmers

Dit is een vervolg op de in 2002 uitgebrachte publicatie *Niet-stemmers*. In 2016 wordt een begin gemaakt met een literatuurstudie en inventarisatie van onderzoek en data van na 2002 en de identificatie van interessante kwesties (o.a. opkomstplicht voor jongeren?). In 2017 zal het empirisch onderzoek worden gedaan, waarbij, evenals in 2002, secundaire analyses van enquêtemateriaal (o.a. de Nationale Kiezersonderzoeken t/m 2017 en Continu Onderzoek Burgerperspectieven 2008-2017 naast internationale data) zal worden gecombineerd met kwalitatief onderzoek bij (groepen) overtuigde niet-stemmers. Een en ander gebeurt in overleg met het ministerie van BZK, dat in principe bereid is het veldwerk voor het kwalitatieve onderzoek te financieren.

Impact van de derde sector: Europese vergelijking en vluchtelingen in Nederland

In 2017 wordt het Europese onderzoeksprogramma ITSSOIN (Impact of the Third Sector as Social Innovation) afgerond met Engelstalige webpublicaties en een internationale conferentie. Hierin draagt het SCP vooral bij in projecten over kunst en cultuur in gebiedsvernieuwing en over vluchtelingen en community building. Het laatste onderwerp werd gecoördineerd door het SCP. In aansluiting daarop ronden we in 2017 een publicatie af over Civil society en vluchtelingen in Nederland. Op een algemenere Nederlandstalige publicatie over de derde sector in Europees perspectief beraden we ons nog. Die zal echter in ieder geval niet in 2017 verschijnen.

Religie: godsdienstige ontwikkelingen in Nederland

Het SCP heeft een lange en breed gewaardeerde traditie van rapporten over religieuze ontwikkelingen. Het laatste SCP religierapport dateert van 2013; dit terwijl het Nederlandse levensbeschouwelijke landschap gekenmerkt wordt door ingrijpende en snelle veranderingen. Alle aanleiding dus voor een update. In aansluiting op het voor de SCP religierapporten typerende karakter zullen de genoemde verschuivingen in een internationale context (Nederland binnen Europa) worden geplaatst en tegen de achtergrond van bredere maatschappelijke ontwikkelingen (waarvan onder andere, maar niet alleen, religie de gevolgen ondervindt). Er zal zoals steeds in de eerdere publicaties, aandacht geschonken worden aan de betekenis van de ontwikkelingen voor de maatschappelijke inzet (o.a. vrijwilligerswerk, mantelzorg, lidmaatschap van ideële organisaties). Naast internationale cijfers en tijdreeksen ('God in Nederland 1966-2016' en 'Culturele veranderingen in Nederland 1975-2016/17') zal er heel beperkt kwalitatief onderzoek worden opgenomen. Op migrantenreligies wordt in dit rapport ingegaan in een hoofdstuk gewijd aan christenmigranten en een hoofdstuk over de Islam. De publicatie valt in twee delen uiteen. Het eerste deel zal in 2017 verschijnen. Hierin kijken we naar ontwikkelingen in de kerkelijkheid, religieuze deelname en de gelovigheid, bij zowel christenen als moslims. Mogelijk komen hierin ook christenmigranten ter sprake, anders zullen die in het vervolgproject worden behandeld. Het tweede deel is gepland voor 2018. Daarin plaatsen we de levensbeschouwelijke ontwikkelingen in ons land in Europees perspectief en gaan we in op ontwikkelingen in de alternatieve, niet kerkelijk gebonden spiritualiteit en op de relaties tussen religie, spiritualiteit en allerlei vormen van maatschappelijke inzet. Voor deze tweede studie zullen – op beperkte schaal – ook kwalitatieve gegevens worden verzameld.

2.4.2 *Programma Leefomgeving en wonen*

Burgers leven in een fysieke en sociale ruimtelijke context die hun gedrag en welbevinden op vele manieren beïnvloedt. Lokaal en regionaal werken economische en demografische ontwikkelingen door in het aanbod van voorzieningen, huisvesting, onderwijs en werkgelegenheid. In dit programma staan wijken, buurten, dorpen en steden centraal. Hierbij komen thema's aan de orde als sociale veiligheid en sociale samenhang, wonen en verhuisgedrag, voorzieningengebruik en mobiliteit. Wij onderzoeken de verschillen in leefbaarheid tussen woonmilieus en voor specifieke bevolkingsgroepen. Omgekeerd hebben burgers ook invloed op hun leefomgeving. Bewoners kunnen zich inzetten voor een publiek belang en bijdragen aan het net netwerk voor hulpbehoevenden in hun omgeving, dan wel meer disruptieve activiteiten ontplooiën, zoals het tegengaan van de huisvesting van asielzoekers of norm- of wetsovertredend handelen in de buurt. Wij onderzoeken de wijze waarop en de condities waaronder dergelijke bijdragen van de grond komen, ook in relaties met overheidsorganisaties, woningcorporaties en ondernemers. Hoe maken zij in samenspel de fysieke en sociale leefomgeving?

Een zwaartepunt van aandacht in de komende jaren is de situatie van bewonersgroepen die extra afhankelijk zijn van hun leefomgeving (bv. kwetsbare ouderen, jeugd met sociale achterstand, nieuwkomers). Hoe verandert hun situatie door beleid (decentralisatie, bezuinigingen), (regionale) vergrijzing, urbanisatie en selectieve migratie? Een tweede aandachtspunt is duurzaamheid. Dat onderwerp hopen we in 2017 breder te ontwikkelen

nadat we het de afgelopen tijd weer hebben opgepakt in enkele kleine verkenningen (maatschappelijk bewust consumeren, tuinieren, publieke opinie).

Lopende en nieuwe projecten in 2017

Burgers en buurt

Dit is een in 2016 gestart meerjarig onderzoeksprogramma over ruimtelijke sociaal-culturele verschillen en de implicaties ervan voor kwetsbare bewoners, in het bijzonder jongeren. Het project is in overleg met BZK en in tweede instantie ook V&J ontwikkeld. Na het in kaart brengen van sociaal-culturele diversiteit in fase 1 (sociale cohesie, participatie, waarden), richten we ons in vervolgfases 2 en 3 van het onderzoek op implicaties van ruimtelijke, formele en informele sociale omstandigheden voor de jeugd.

In 2017 trachten we een 'sociaal-culturele kaart' van Nederland te maken, die sociaal-culturele kenmerken van de bevolking karteert op een zo laag mogelijk schaalniveau. Aan de vele studies naar ruimtelijke verschillen en uitsortering die zich toespitsen op demografie en sociaaleconomische kenmerken van buurtbewoners, willen wij sociaal-culturele beelden toevoegen. Onderwerpen die gekarteerd worden zijn sociale cohesie en verschillende vormen van participatie (zoals burenhulp, politieke actie, vrijwilligerswerk), maar waar mogelijk ook normen en waardenpatronen. De werkwijze is analoog aan hoe de Leefbarometer is geconstrueerd. Waar we over beperkte aantallen respondenten beschikken op het lage schaalniveau van buurten, maken we een verklaringsmodel waarmee we de buurten met te weinig waarnemingen toch kunnen inkleuren.

Ook maken we een begin met de tweede en derde fasen van het onderzoek, waarin we nagaan in welke mate en op welke wijze adolescenten invloed ondervinden van hun sociaal-culturele woonomgeving. Dit gebeurt zowel met cijferanalyses van schoolprestaties en normoverschrijdend gedrag als met verdiepende interviews met jongeren en hun sociale omgeving, waarin agency en coping strategies aan de orde worden gesteld.

Structurele woonomstandigheden

In overleg met de collega planbureaus willen we in 2017 voorbereidingen treffen om meer structurele kanten van het wonen in Nederland diepgaander te onderzoeken, zoals de betaalbaarheid van het wonen voor kwetsbare groepen burgers en hun handelingsperspectieven, en de verwerving van een woning in het licht van flexibilisering van de arbeidsmarkt. Mogelijk kunnen we ook gezamenlijk reflecteren op eventuele relaties tussen segregatieprocessen en toenemende liberalisering van de woningmarkt. Voor 2017 zal de beschrijving van deze zaken beperkt blijven tot de Sociale Staat van Nederland.

Duurzaamheid

Nederland staat voor een transitie naar een duurzamer samenleving. Onduidelijk is hoe die transitie - naar koolstofarm, circulair en een voedingspatroon met minder dierlijke eiwitten - te maken. Duidelijk is wel dat draagvlakontwikkeling en gedragsverandering geboden zijn. Zo vergt bijvoorbeeld de energietransitie een flinke herinrichting, zowel ruimtelijk (opwekking van energie, opslag van koolstof) als maatschappelijk (gebruik van andere energie).

Complicatie is dat de overheid zich niet als enig probleemeigenaar ziet, maar als partner in een gezamenlijke maatschappelijke zoektocht. Na een eerder geloof in de maakbaarheid van de samenleving, gevolgd door een geloof in de heilzaamheid van de markt, is de overheid nu op de veerkrachtigheid van de samenleving gericht. Bij de inrichting van een duurzamer Nederland (koolstofarm, met circulaire economie en minder dierlijke eiwitten) zoekt de overheid steun bij en samenwerking met de samenleving. Wat men precies zoekt, is deel van die zoektocht.

Het SCP denkt daar behulpzaam bij te kunnen zijn door de noties draagvlakontwikkeling en gedragsverandering aan te reiken en uit te werken, als aangrijpingspunt van beter begrip en als mogelijke opstap naar handelingsperspectieven. Draagvlakontwikkeling hangt niet één-op-één met gedragsverandering samen. Draagvlak voor een doel leidt lang niet altijd tot

gedrag dat dat doel naderbij brengt, terwijl men zulk gedrag omgekeerd soms wel vertoont zonder dat men dat doel onderschrijft. Er ligt een uitdaging na te gaan hoe 'groen denken' daadwerkelijk tot meer 'groen doen' kan leiden.

Recent werkte het SCP samen met het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), in het Verkenningendeel van de Monitor Duurzaam Nederland en een hoofdstuk over duurzaam consumeren in het Sociaal en Cultureel Rapport 2016. Het SCP verkent de mogelijkheden van verdere samenwerking met het PBL en het CPB in het bestuderen van de sociale aspecten van de transitie naar een duurzamer samenleving.

Monitor Duurzaam Nederland / Monitor Brede Welvaart

SCP, PBL en CPB zijn voornemens in 2017 een vervolg te geven aan het Verkenningendeel van de Monitor Duurzaam Nederland (MDN). In welke vorm dat zal gebeuren en wat het onderwerp zal zijn is nog ongewis en mede afhankelijk van de uitwerking van de wens van de Kamer om de MDN te vernieuwen tot een nieuwe Monitor Brede Welvaart.

2.5 Domeinoverstijgende programma's

In de vijf domeinoverstijgende programma's worden vraagstukken en trends in de samenleving uitgediept die op dit moment de maatschappelijke positie van burgers in sterke mate beïnvloeden en meerdere levensdomeinen raken.

2.5.1 Programma Waarden en publieke opinie

Het SCP heeft een lange traditie van onderzoek naar percepties en preferenties van burgers. Vaak is dat onderzoek een integraal onderdeel van studies in andere programma's (wat vindt men van de sociale zekerheid of onderwijsvoorzieningen, hoe staat het met de acceptatie van nieuwkomers, hoe veranderen opvattingen over de rolverdeling in huishoudens, etc.). Daarnaast zijn de ontwikkeling van waarden, maatschappelijke idealen en zorgen, en houdingen tegenover maatschappelijke instituties en de politiek van oudsher onderwerpen van zelfstandig onderzoek. De publieke opinie over maatschappelijke en politieke kwesties wordt intensief gemonitord in het Continu Onderzoek Burgerperspectieven en voor de langere termijn gevolgd in het onderzoek Culturele Veranderingen in Nederland. Naast het tijdsperspectief wordt, vooral door de Europese integratie, het landenvergelijkende perspectief belangrijker. Een andere trend in ons onderzoek van waarden en de publieke opinie is de aanvulling van kwantitatieve analyses van enquêtécijfers met analyses van kwalitatief materiaal: open vragen in enquêtes, individuele interviews en groepsgesprekken. De komende jaren willen we deze ontwikkelingen van internationalisering en kwalitatieve verdieping vasthouden. Daarnaast willen we meer aandacht besteden aan processen van individuele en collectieve opinievorming en de mogelijkheden verkennen om meer over waarden en opinies te zeggen met data die vrijkomen bij internetgebruik (big data).

Lopende en nieuwe projecten in 2017

Veel onderzoek naar waarden en de publieke opinie wordt ook in 2017 geïntegreerd in meeromvattende SCP-publicaties, zoals *De Sociale Staat van Nederland* en rapporten over integratie, emancipatie, en wensen en waarderingen ten aanzien van publieke voorzieningen. We beraden ons nog of naast de twee onderstaande projecten in 2017 een apart project gewenst is om met actuele gegevens uit de European Social Survey Nederland te vergelijken met andere Europese landen qua houdingen ten aanzien van samenleving en politiek en specifieke kwesties waaronder eventueel de Europese Unie.

Continu Onderzoek Burgerperspectieven

In 2017 wordt de serie kwartaalberichten 'Burgerperspectieven' voortgezet in het ritme van de afgelopen jaren met om het kwartaal een dikkere uitgave met een thema. Eind 2017 hopen we de eerste tien jaar van dit onderzoek vol te maken met het veertigste kwartaalbericht. Daarna, in 2018, willen we ook een algemenere publicatie uitbrengen in het verlengde van eerdere 'verdiepingsstudies'. Hiermee wordt in 2017 een begin gemaakt. Het zal gaan om een geredigeerde bundel met hoofdstukken over onder andere maatschappelijk

onbehagen, emoties in de publieke opinie en individuele veranderingen in de periode 2008-2017 (gebruikmakend van de omstandigheid dat een deel van de respondenten de afgelopen jaren meer dan eens aan het onderzoek heeft meegewerkt). Meer dan mogelijk is in de kwartaalberichten zullen de analyses worden ingebed in de wetenschappelijke literatuur.

Publieke opinie(vorming) en media

In een kleinschalig intern project verkennen we de relatie tussen mediagebruik en opinievorming van individuen, en de wenselijkheid van nader onderzoek op dit gebied. Mogelijke onderwerpen zijn de mechanismen van veranderingen in de publieke opinie rond grote maatschappelijke kwesties (bv. Europa, milieu, vluchtelingen) en – met het oog op de decentralisaties in het sociale domein – de samenhang tussen lokale media en betrokkenheid van burgers bij de lokale politiek.

2.5.2 *Programma Integratie en Emancipatie*

Migranten, vrouwen en LHBT-personen hebben met elkaar gemeen dat het beleidsmatig relevant is om hun positie op verschillende maatschappelijke domeinen (zoals werken, leren, gezondheid en sociale participatie) te volgen. Het in kaart brengen van de verschillen in posities en de beschrijving van de ontwikkelingen over de tijd geeft antwoord op de vraag of leden van genoemde groepen er in slagen om hun positie ten opzichte van relevante vergelijkingscategorieën (autochtonen, mannen, hetero-personen) te verbeteren. Voorts maken meer analytische vragen deel uit van dit programma. Onderzoek kan duidelijk maken welke factoren ten grondslag liggen aan de verschillen in posities en door welke (beleids)factoren eventuele achterstanden verkleind kunnen worden.

Onderzoek naar beeldvorming en maatschappelijke acceptatie geeft inzicht hoe binnen (delen van) de bevolking aan wordt gekeken tegen migranten, LHBT-personen en vrouwen. De moeizame interetnische verhoudingen behoren tot de grootste zorgen van de bevolking. Het bevorderen van de sociale acceptatie van LHBT-personen vormt een belangrijk speerpunt van beleid. Over vrouwen bestaan nog steeds tamelijk sterke beelden over wat passende rollen zijn, bijvoorbeeld waar het gaat over de verdeling van taken in huis, het aantal te werken uren en het uitoefenen van topfuncties. Opvattingen over migranten, vrouwen en LHBT-personen kunnen doorwerken in gedrag en dat kan uitsluiting tot gevolg hebben. Dit laatste raakt aan het vraagstuk van discriminatie.

Vrouwen, migranten en LHBT-personen kunnen onderwerp zijn van discriminatie. Dit leidt tot geringere kansen op een gunstige maatschappelijke positie (onder meer werk, inkomen, topfuncties) en betekenisvolle sociale netwerken. Discriminatie kan aanleiding zijn voor gevoelens van uitsluiting, brengt risico's voor de gezondheid met zich mee en kan leiden tot sociale isolatie. Ervaren uitsluiting is een bron achter moslimradicalisering. Onderzoek kan betrekking hebben op discriminatie in verschillende domeinen (b.v. arbeid, loondiscriminatie, binnen sociale netwerken), op de achtergronden van discriminatie en de gevolgen daarvan voor de positieverwerving, gedrag en opvattingen (b.v. arbeidsoriëntatie, zich afwenden van de reguliere instituties, radicalisering).

Het programma Integratie en Emancipatie richt zich samengevat op (a) het volgen en verklaren van posities van deze groepen, op (b) beeldvorming en wederzijdse acceptatie, en (c) op discriminatie. Voor de komende jaren blijft het volgen en verklaren van de posities van genoemde groeperingen een belangrijk onderdeel van dit programma. De LHBT-monitor, de cohortstudie onder statushouders (vluchtelingen met een verblijfsvergunning) en de Emancipatiemonitor zijn studies met deze functie en zullen in de komende jaren worden uitgevoerd. Verder is het streven om in 2017 en daarna het onderzoek naar (ervaren) discriminatie te verdiepen, met als doel meer inzicht te krijgen in de achtergronden en de gevolgen van discriminatie.

Lopende en nieuwe projecten in 2017

Uitbreiding arbeidsduur als zorgtaken verminderen

Weinig vrouwen gaan meer uren werken op het moment dat kinderen groter worden en de zorgtaken afnemen. Bij deze groep lijkt dus een grote winst te behalen als het om het arbeidspotentieel gaat. Dit onderzoek gaat over de vraag waarom zij niet meer uren (willen) werken. Oorzaken kunnen zowel in het privé- als het werkdomein liggen. Mogelijk vragen mantelzorg en de zorg voor kleinkinderen veel tijd, of is de baan weinig aantrekkelijk. Ook persoonskenmerken zoals gezondheid en opleidingsniveau worden meegenomen. Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van het Arbeidsaanbodpanel van het SCP, mogelijk aangevuld met nieuw te verzamelen kwalitatieve data.

Uitstroom van vrouwen en mannen uit de subtop

Een mogelijke oorzaak van het lage aandeel vrouwen in topfuncties die nog weinig onderzocht is, is dat vrouwen vaker dan mannen uitstromen. In dit onderzoek wordt nagegaan of bij managementfuncties vlak onder de top hier inderdaad sprake van is en wat de mogelijke verklaringen hiervoor zijn. De omvang van de uitstroom wordt in kaart gebracht op basis van het SCP Arbeidsaanbodpanel. Als deze uitkomsten meer uitstroom van vrouwen in de subtop laten zien, dan zou kwalitatief onderzoek (diepte-interviews onder vrouwen in de subtop) gedaan kunnen worden om meer zicht te krijgen op de achtergronden daarvan.

Het lopende onderzoek *de verdeling van arbeid en zorg bij LHB-stellen* wordt in januari 2017 afgerond. In dit project worden stellen van een gelijk geslacht vergeleken met heterostellen. Hierdoor ontstaat er meer zicht op de rol die gender speelt bij de manier waarop stellen arbeid en zorg verdelen.

De positie van Polen en positie van Somaliërs

In het kader van de overeenkomst met het ministerie van SZW (Directie Samenleving & Integratie) over het vervaardigen van verdiepende studies integratie worden in 2017 twee rapportages opgesteld over de positie van Polen en van Somaliërs. Deze zullen grotendeels gebaseerd zijn op gegevens uit de Survey Integratie Migranten.

De leefsituatie van kinderen uit MOE-landen

Het lopende onderzoek naar de leefsituatie van kinderen uit MOE-landen wordt begin 2017 afgerond. Op basis van surveygegevens gaan we onder meer in op de relatie tussen ouders en kind, het onderwijs en het welbevinden en gezondheid van Poolse, Bulgaarse en Roemeense kinderen. Het onderzoek omvat personen die zich in de Basisregistratie Personen (BRP) hebben ingeschreven.

Cohortstudie statushouders

Op verzoek van het ministerie van SZW, V&J, OCW en VWS wordt de komende vier jaar onderzoek gedaan naar de sociaaleconomische en sociaal-culturele positie van statushouders die in 2014, 2015 en de eerste helft van 2016 een status hebben gekregen. Het gaat om een longitudinale opzet waarin genoemd cohort in de tijd wordt gevolgd. We willen weten hoe hun positie zich ontwikkelt, onder meer op het terrein van onderwijs, gezondheid, taal, werk, sociale netwerken, verblijfsperspectief en identificatie met dit land. Er wordt gebruik gemaakt van surveys, registreergegevens en kwalitatief onderzoek. Samenwerking met WODC, CBS en RIVM.

Moslims in Nederland

Binnen het SCP bestaat het voornemen om een nieuw rapport samen te stellen over ontwikkelingen in het religieuze landschap in Nederland. Hierin zal een hoofdstuk worden opgenomen over de positie van moslims in Nederland, daarbij gebruik makend van gegevens uit de Survey Integratie Migranten.

Meta-analyse integratieparadox

Uit verschillende studies komt naar voren dat juist hoger opgeleide migranten negatiever oordelen over autochtonen, meer discriminatie ervaren en zich minder geaccepteerd voelen in Nederland. Dit wordt wel de integratieparadox genoemd: juist degenen die het best zijn geïntegreerd (hoger opgeleiden) oordelen het meest negatief. Niet alle studies wijzen evenwel op een integratieparadox. De voorgenomen meta-analyse integratieparadox – verkenning van de literatuur en heranalyse van de gevonden effecten – moet meer licht werpen hoe sterk het negatieve opleidingseffect is op gepercipieerde discriminatie en/of andere opvattingen van minderheidsgroepen en onder welke condities dit effect zich al dan niet voordoet.

De al enkele jaren bestaande betrokkenheid van het SCP bij het *New Immigrant Survey to the Netherlands* (NIS2NL) wordt in 2017 gecontinueerd. Dit onderzoek volgt migranten uit onder meer Midden- en Oost-Europa in de eerste jaren na hun migratie naar Nederland.

LHBT-monitor

Het onderzoek naar de positie en acceptatie van LHBT-personen vindt plaats in de vorm van de LHBT-monitor, die op verzoek van de Directie Emancipatie (DE-OCW) wordt uitgevoerd. Er zijn afspraken gemaakt voor het uitvoeren van onderzoek voor de periode 2016-2019. De LHBT-monitor geeft om het jaar een beeld van de (ontwikkelingen in de) leefsituatie van LHBT's en de houding ten opzichte van LHBT's in Nederland en Europa. Er is dus aandacht voor het volgen en verklaren van posities en voor beeldvorming en acceptatie. In het andere jaar wordt een verdiepende studie uitgevoerd. De LHBT-monitor zal zoveel mogelijk gebruik maken van grootschalige representatieve bevolkingsonderzoeken. Aandacht gaat uit naar werk en inkomen, welbevinden, leefstijl en gezondheid, slachtofferschap en veiligheidsbeleving, sociale leefsituatie en netwerken, en de schoolsituatie. Onderdeel van de monitor is om de data-infrastructuur ten behoeve van het LHBT-onderzoek verder te verbeteren.

Leefsituatie transgenders

De in 2016 gestarte studie naar de risico- en beschermingsfactoren van de leefsituatie van transgenders wordt in 2017 afgerond.

Achtergronden en gevolgen van discriminatie

Het SCP heeft een rijke onderzoekstraditie op het terrein van discriminatie. Het voornemen is om in 2017 een verkennende literatuurstudie uit te voeren om meer zicht te krijgen op de achtergronden en gevolgen van discriminatie. Aandacht gaat uit naar de mechanismen achter feitelijke en ervaren discriminatie en naar de processen die leiden tot verschillen in ervaren discriminatie tussen groepen (b.v. LHBT, minderheden, vrouwen). Ook is meer inzicht gewenst in de factoren die ertoe leiden dat voor verschillende groepen discriminatie verschillende gevolgen heeft. De bevindingen van de literatuurstudie dienen als basis voor analyses, uit te voeren op het databestand over ervaren discriminatie dat in 2013 is verzameld. Verder is de verkenning erop gericht om nieuw uit te voeren discriminatieonderzoek zo goed mogelijk op te zetten. Binnen SZW bestaat het voornemen om het onderzoek uit 2013 te herhalen. Het ligt in de bedoeling om in 2017 voorbereidingen te treffen voor uitvoering van nieuw veldwerk in 2018 naar ervaren discriminatie.

2.5.3 *Programma Prestaties van overheden*

Dit programma brengt de prestaties van overheden in kaart, en wat dat voor burgers betekent. Hierbij wordt voortgeborduurd op de lange traditie die het SCP heeft met beleidsevaluatie en met de meting van de productiviteit, effectiviteit en kwaliteit van publieke diensten. Dit onderzoeksterrein krijgt een nieuwe dimensie vanwege de groeiende verantwoordelijkheid van de gemeentelijke overheid voor de publieke dienstverlening. Het SCP doet daaraan recht door bij het onderzoek naar prestaties van overheden de komende

jaren niet uitsluitend een (inter)nationaal beeld te schetsen, maar via een bovengemeentelijke benadering ook patronen in de lokale praktijk zichtbaar te maken. De in dit programma opgebouwde kennis wordt bovendien toegepast in het onderzoek naar de gevolgen van decentralisaties voor burgers (zie het afzonderlijke domeinoverstijgend programma).

Lopende projecten

Waar blijft het belastinggeld?

Dit project analyseert de kostenontwikkeling van circa 40 voorzieningen in de publieke sector. Ze is gebaseerd op de nieuwe Database Publieke Sector (DPS), van het SCP, waarvan de ontwikkeling in 2016 werd afgerond. De studie wordt in 2017 afgerond en legt de kostenontwikkelingen uiteen in de voornaamste drijvende factoren: veranderingen in demografie, gebruik, prijzen en productiviteit. Ook worden ze gerelateerd aan veranderingen in de kwaliteit en effectiviteit van de voorzieningen, en identificeert het project kansrijke beleidsrichtingen, o.a. op basis van expert meetings over de uitkomsten.

Verkenning follow-up Public Sector Achievement

Als vervolg op de studie 'Public Sector Achievement in 36 countries – A comparative assessment of inputs, outputs and outcomes' (2015) wordt een korte verkenning uitgevoerd ten behoeve van een volgende editie. Daarbij zal ook gekeken worden naar de theoretische inbedding, mogelijkheden tot verdieping en de aansluiting op het internationale beleidsdiscours (o.a. contact EC en OECD).

Nieuwe projecten

Kansrijke en kwetsbare gemeenten

In 2016 werd het vooronderzoek Gemeentelijke prestaties gemeten uitgebracht. Op grond daarvan is besloten het langlopende monitoringproject Maten voor gemeenten in de huidige vorm te beëindigen. De hiervoor verzamelde gemeentelijke data zijn echter wel geschikt voor het nieuwe project *Kansrijke en kwetsbare gemeenten*. Anders dan voorheen staat daarbij een bovengemeentelijk perspectief centraal, niet het landelijke beeld. In 2017 wordt een typologie van gemeenten naar kwetsbaarheid ontwikkeld die gebaseerd is op verschillen in historische uitgangssituatie (bijvoorbeeld werkgelegenheid, vergrijzing, verkleuring, migratie, ligging, cultuur) en toekomstige uitdagingen (bijvoorbeeld demografische krimp, werkgelegenheidsontwikkeling). Daarbij wordt een koppeling gemaakt met de verkenning van de regionale verschillen in het kader van de Rapportage Sociaal Domein (zie programma 'Decentralisaties en gevolgen voor burgers'). Voor de typologie van gemeenten wordt in 2018 een beschrijvende analyse verricht van de uitgaven, de tevredenheid van burgers en een aantal 'outcome-maten', zoals sociale en economische prestaties (participatie, economische groei). Ook de verschillen binnen de homogene groepen van gemeenten zullen worden geduid.

2.5.4

Programma Decentralisaties en gevolgen voor burgers

Het SCP draagt actief bij aan de opbouw van een samenhangende kennisinfrastructuur op en in het sociaal domein. Vanwege de grote veranderingen in zowel verantwoordelijkheidsverdeling, als de definitie en kwaliteit van publieke voorzieningen, bestaat daar veel behoefte aan op zowel landelijk als regionaal en lokaal niveau. 2017 en ook 2018 worden erg bepaald door de verplichtingen die het SCP op zich heeft genomen qua evaluaties van decentralisatiewetten. We gaan ons in 2017 bezinnen op onze rol in de jaren erna (zie verderop 'Het sociaal domein als één geheel') en verkennen welke behoeften er zijn aan landelijk onderzoek en wat de mogelijkheden zijn van samenwerking met lokale overheden en hun verbanden en onderzoeksinstituten.

Lopende en nieuwe projecten in 2017

Evaluatie Hervorming Langdurige Zorg (HLZ)

Dit is het meest omvangrijke project in dit programma. De hoofdvragen zijn of de gestelde doelen worden gehaald; of dat kan worden toegeschreven aan de beleidsveranderingen, vrijwillige inzet van burgers, of andere factoren; en of zich neveneffecten voordoen. In deelprojecten wordt nagegaan of de doelen worden gerealiseerd bij (potentiële) gebruikers en voor het wettelijk systeem, en of dat kan worden toegeschreven aan de ontwikkelingen die zich in de praktijk hebben voorgedaan. In 2017 worden de deelstudies afgerond en daarover zal worden gepubliceerd in rapporten en fact sheets. Het synthetiserende HLZ-evaluatierapport wordt voor 1 juli 2018 aan de bewindspersoon aangeboden. Deze landelijke evaluatie betreft de jaren 2015 tot en met 2017 en komt daarmee te vroeg om definitieve conclusies te trekken. We zullen daarom primair vaststellen in hoeverre de ontwikkelingen in de richting gaan die de wetgever voor ogen had.

Eindevaluatie Participatiewet

In de eerste fase van de evaluatie worden de doelstellingen en de beleidstheorie geanalyseerd. Vervolgens wordt vastgesteld in hoeverre de beoogde doelen zijn gerealiseerd. Daarbij wordt gebruik gemaakt van statistieken en monitors van CBS en UWV, en de ervaringsonderzoeken bij gemeenten, werkgevers en cliënten die SZW heeft uitgezet. Om vast te stellen of de realisatie van doelen kan worden toegeschreven aan de invoering van de nieuwe wet worden diverse analyses verricht. Het eindrapport (2019) bevat een synthese van alle inzichten omtrent de Participatiewet.

Jeugdwet

Het SCP neemt deel aan het onderzoek naar de evaluatie van de Jeugdwet, samen met het Nederlands Jeugd Instituut (NJI), het Nivel, Universiteit Leiden en Stichting Alexander. Het SCP zal vooral onderzoek doen naar het cliëntperspectief: hoe kijken de cliënten aan tegen de transitie en transformatie van de jeugdhulp, en hoe tevreden zijn zij met de geboden hulp? In het kader van dit onderzoek zal een enquête worden uitgezet onder gebruikers van jeugdhulp. Het onderzoek loopt van oktober 2016 tot en met oktober 2017.

Overall Rapportage Sociaal Domein

De monitor *Overall Rapportage Sociaal Domein* geeft inzicht in het functioneren van het gedecentraliseerde sociaal domein. Dit project brengt de uitkomsten van de monitoring gerelateerd aan de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet samenvattend bij elkaar, en voegt daar kwalitatief verdiepend onderzoek in enkele gemeenten, de uitkomsten van bestuurlijke monitoring en een 'kwaliteit-van-leven-index' aan toe. De laatste geeft kernachtig weer wat de effecten van de decentralisaties zijn voor (kwetsbare) burgers. In elk geval zijn rapportages voorzien in 2017 en 2018, die in grote lijnen het stramien van de rapportage uit 2016 volgen. In 2017 zal aanvullend aandacht zijn voor schuldhulpverlening en (passend) onderwijs; voor de situatie bij jongeren rond hun 18e (overgang 18-/18+); voor het gebruik van algemene voorzieningen; en voor mensen die wel problemen hebben maar geen voorziening gebruiken: hoe redden zij het?

Verkenning regionale verschillen

In het rapport *Rondom de transitie. Overall rapportage sociaal domein 2015* is geconstateerd dat er regionale verschillen bestaan in het gebruik van (individuele) maatwerkvoorzieningen in het sociaal domein (Wmo 2015, Jeugdwet en Participatiewet). Deze verschillen zijn slechts in beperkte mate te verklaren met de risicofactoren die af te leiden zijn uit de verdeelmodellen voor de betreffende wetten. In 2017 rapporteert het SCP in een verkennende studie over mogelijke andere verklaringen van de regionale verschillen. Deze studie zal vooral gebruikmaken van reeds bestaande en beschikbare gegevens, aangevuld

met nieuw kwalitatief onderzoek dat Platform31 op verzoek van het ministerie van BZK uitvoert.

Dit project is gerelateerd aan het project *Kansrijke en kwetsbare gemeenten*, dat de opvolger is van de jarenlange reeks *Maten voor gemeenten* (zie programma *Prestaties van overheden*). De analyses in dat project hebben betrekking op gemeentelijke prestaties in een bovengemeentelijk perspectief. Het accent ligt er op het duiden van verschillen tussen en binnen typen van gemeenten in termen van context en gevoerd beleid. Daarbij komen ook regionale invloeden op gemeentelijke prestaties aan de orde.

Het sociaal domein als één geheel

De decentralisaties in het sociaal domein moeten de dienstverlening dichterbij de burger brengen en gemeenten in staat stellen om een integraal en samenhangend beleid te voeren. In dit licht is het opvallend dat de verschillende evaluatie- en monitoringstrajecten een geheel verschillende opzet kennen en verschillende vragen moeten beantwoorden. Vanuit de betrokkenheid van het SCP bij de evaluatie van elk van de drie decentralisatiewetten en bij de *Overall rapportage sociaal domein*, zal in 2017 verkend worden welke overeenkomsten en verschillen er precies zijn. Dit leidt tot een plan van aanpak op welke wijze de evaluaties met elkaar verbonden kunnen worden. Bijvoorbeeld vanuit het idee dat er bepaalde doelstellingen centraal staan, waaronder zorg op maat, een integrale aanpak, vergroten van participatie en zelfredzaamheid.

Gedurende het komende jaar zal ook duidelijk worden of en waar er leemtes zijn in de gegevensvoorziening of in de kennisinfrastructuur. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is dat de kennisbehoefte van het Rijk anders kan zijn dan de kennisbehoefte van gemeenten. Het SCP streeft ernaar dat de landelijke evaluatie en monitoring ook voor gemeenten van waarde is; in 2017 zal worden bezien op welke wijze daar vorm aan gegeven kan worden. Daarbij zoeken we samenwerking met andere kennisinstellingen, maar ook met VNG/King en de werkplaatsen sociaal domein. Daarmee hopen we bij te dragen aan een kennisinfrastructuur voor het sociaal domein als geheel die ook op de langere termijn inzicht kan bieden in ontwikkelingen in het gedecentraliseerde stelsel.

Iets wat het hele domein raakt zijn de gevolgen van de decentralisaties voor de lokale democratie, de verantwoording van beleid en de betrokkenheid van burgers bij het beleid. We zullen daarom ook verkennen wat we kunnen doen aan de bestuurlijke en politieke kant van de decentralisaties, i.h.b. de democratische controle en bestuurlijke responsiviteit.

2.5.5 *Programma Levensloop*

De levensloop kan omschreven worden als een opeenvolging van posities die een persoon in de loop van de tijd bekleedt. Een transitie is een gebeurtenis die de overgang markeert van één positie naar de andere. Men kan een feitelijke levensloop (gedrag van burger) en een ervaren levensloop (percepties van burger) onderscheiden. Levenslooppogingen en -transities kunnen van toepassing zijn op verschillende levensdomeinen, zoals scholing, werk, zorgen, wonen, cultuur, familie/vrienden en gezondheid. Daarmee is het programma levensloop een domeinoverstijgend programma.

Hoewel elke burger maar één levensloop doorloopt, komen daarin verschillende levensdomeinen samen. De overheid is in toenemende mate geïnteresseerd in de samenhang tussen verschillende domeinen, denk bijvoorbeeld aan de decentralisaties van het sociaal domein. Gebeurtenissen en keuzes in het ene domein kunnen samenhangen met ontwikkelingen in andere domeinen. Het SCP beschikt over kwantitatieve en kwalitatieve databronnen waarmee individuele trajecten op verschillende domeinen geanalyseerd kunnen worden.

In SCP-onderzoek kijken we meestal naar een positie op één tijdstip, bijvoorbeeld: heeft iemand werk, gaat iemand naar school, ontvangt iemand zorg etc. Deze posities proberen we te verklaren. De levensloopbenadering neemt meer posities in de tijd in ogenschouw. Dat biedt mogelijkheden om de dynamiek van fenomenen te bestuderen in verschillende

levensfasen van jong tot oud. Het SCP beschikt daarvoor over verschillende longitudinale en herhaalde cross-sectionele surveys en registerdatabestanden op de domeinen van zorgen, werken, leren en samenleven.

Door middel van een levensloopbenadering proberen we te begrijpen hoe trajecten op domeinen samenhangen, bijvoorbeeld hoe problemen cumuleren in de tijd of in bepaalde levensfasen. Door individuele personen door de tijd heen te volgen, kan een levensloopbenadering daarnaast bij de verklaring en voorspelling van gedrag helpen om te ontrafelen wat de oorzaken van bepaald gedrag zijn en wat de gevolgen. De inzichten van dit type onderzoek zullen met name in de preventieve sfeer (het voorkomen van ongewenste effecten) bruikbaar zijn op de verschillende beleidsterreinen.

De meerwaarde van de levensloopbenadering voor beleidsonderzoek kent twee aspecten. Ten eerste kan het gedrag van burgers verklaard worden door gebeurtenissen in het verleden. Ten tweede kunnen verklaringen op andere domeinen liggen. Het is de interactie tussen levenslopen op verschillende domeinen die inzicht kan geven op maatschappelijke posities van burgers.

Lopende projecten

Jonge werkenden

Op verzoek van OCW/DE en met een subsidie van de Europese Commissie (EC) voert het SCP onderzoek uit naar de overgang van opleiding naar werk, voor jonge vrouwen en mannen in de leeftijd van 18 tot en met 35 jaar. Vrouwen doen het tegenwoordig beter in het onderwijs dan mannen, maar in hun eerste baan verdienen zij minder. Doel van dit onderzoek is daarom om te achterhalen of de overgang van opleiding naar werk anders verloopt: in hoeverre zijn de kansen van jonge vrouwen en jonge mannen verschillend als het gaat om het benutten en omzetten van talenten en opleiding op de arbeidsmarkt?

Zorgtrajecten van ouderen

In opdracht van het ministerie van VWS voeren we een onderzoek uit dat inzicht geeft in welke zorg en ondersteuning bijdraagt aan de kwaliteit van leven van kwetsbare ouderen in de laatste levensfase. De voorgaande studies naar zorgtrajecten van ouderen gaven inzicht in het gebruik van zorg en ondersteuning van individuele en groepen 65-plussers over een periode van ruim 10 jaar, maar nog niet in de relatie met kwaliteit van leven. In deze studie willen we op basis van LASA-gegevens de samenhang tussen zorgtrajecten en kwaliteit van leven uitkomsten verkennen.

Leven lang leren

De noodzaak om ook na de initiële schoolloopbaan verder te leren zal de komende jaren toenemen. In het onderzoek Leven lang leren en de overbevraagde burger zal worden nagegaan wat een leven lang leren betekent voor de burger in de huidige participatiesamenleving. Kenmerkend is dat keuzes voor opleiding en leren moeten worden gecombineerd met keuzes rondom wonen, zorg en werk. (zie domein Leren).

Cohortstudie statushouders

Op verzoek van het ministerie van SZW, V&J, OCW en VWS wordt de komende vier jaar onderzoek gedaan naar de sociaaleconomische en sociaal-culturele positie van statushouders die recentelijk in Nederland zijn komen wonen. Het gaat om een longitudinale opzet waarin een cohort statushouders voor een periode van vijf jaar wordt gevolgd (zie programma Integratie en emancipatie).

Arbeidsloopbanen

Hoe arbeid verandert wordt in belangrijke mate in kaart gebracht via de arbeidspanels onder werkenden en werkgevers, die het SCP op verzoek van vier departementen beheert. Gerapporteerd wordt over de trends in arbeidsdeelname, arbeidsloopbanen, mobiliteit en flexibilisering. Daarbij zal aandacht zijn voor gezondheidsaspecten van langer doorwerken en op welke momenten in de loopbaan beleidsinterventies nodig zijn om de uitvalrisico's van oudere werknemers te beperken. (zie domein Werken)

Burgers en buurt

Het SCP onderzoekt de verschillen in leefbaarheid tussen diverse woonmilieus en voor specifieke bevolkingsgroepen, mede vanuit perspectief van de levensloop. In opdracht van BZK gaan we na in hoeverre de buurt waarin jeugdigen en jongeren opgroeien invloed heeft op hun (latere) carrière: de schoolloopbaan, maar ook een eventuele ontsporing richting crimineel. (zie domein Samenleven)

Nieuwe projecten in 2017

Vergrijzende samenleving

Op verzoek van de interdepartementale werkgroep leeftijdsbewust overheidsbeleid o.l.v. SZW en VWS wil het SCP in 2017 starten met verkenningen rondom vergrijzingsvraagstukken. Naast een continue monitoring van de sociale en culturele aspecten van de vergrijzende samenleving is het plan om jaarlijks een thema te verdiepen. In 2017 zal dat het thema 'eenzaamheid' zijn (zie ook HLZ tekst in programma Decentralisaties).

In samenspraak met VWS en Coalitie Erbij verkent het SCP mogelijkheden om onderzoek te doen naar eenzaamheid. Naast basale vragen zoals hoeveel Nederlanders kunnen als eenzaam aangemerkt worden en hoe heeft dit aantal zich in de afgelopen 10 jaar ontwikkeld, zal ook onderzocht worden hoe eenzaamheid in de levensloop samenhangt met ingrijpende levensgebeurtenissen (verlies partner, werk, gezondheid). De RVS en Movisie voeren ook verkenningen naar eenzaamheid uit in opdracht van VWS. Met deze en andere partijen zal afstemming plaatsvinden over de inhoud van de SCP-verkenning.

2.6 Bijzondere projecten in 2017

2.6.1 *Analyse van relevante thema's in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen*

Het eerste project is een analyse van enkele belangrijke maatschappelijke thema's in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart 2017. We bieden inzicht in de achtergronden, oorzaken en de sociale gevolgen voor de burgers. Ook betrekken we daarbij wetenschappelijke inzichten over effectief beleid. Op basis daarvan analyseren we vervolgens hoe de door de politieke partijen vastgestelde verkiezingsprogramma's deze sociale en culturele thema's adresseren. De uitkomsten van onze analyse kunnen het publieke debat voorafgaand aan de verkiezingen en de daarop volgende formatie met wetenschappelijke inzichten voeden.

2.6.2 *Sociale staat van Nederland 2017*

In 2017 verschijnt weer de tweejaarlijkse publicatie de Sociale staat van Nederland. In de Sociale staat van Nederland staan kerncijfers over onderwijs, arbeid, inkomen, zorg, vrijetijdsbesteding, maatschappelijke participatie, veiligheid, huisvesting en woonomgeving. Daarnaast is er aandacht voor het oordeel van burgers. Hoe waarderen zij hun bestaan? Hoe tevreden zijn zij met hun leven in het algemeen? En met specifieke aspecten van hun leefsituatie? Hoe waarderen zij hun gezondheid, hun werk, hun vriendenkring? Hoe prettig voelen zij zich in de Nederlandse samenleving? Het vertrouwen van de bevolking in de samenleving, in het bijzonder in de overheid, komt ook aan bod. Om de huidige sociale situatie te beoordelen, maakt het SCP vergelijkingen met ontwikkelingen in de afgelopen tien jaar.

3 Methodologie

De sectie methodologie ondersteunt de SCP-onderzoekers. Ieder onderzoeksproject krijgt in de ontwikkelfase een accountmanager toegewezen, die adviseert over dataverzameling en -analyse. Methodologen zijn betrokken bij de opzet en uitvoering van focusgroepen en interviews, de keuze van een steekproefkader, het opstellen en ontwikkelen van een vragenlijst, de wijze van dataverzameling (face-to-face, schriftelijk, telefonisch, web), de mogelijkheden van samenwerking met het CBS, en het opstellen van een pakket van eisen bij het uitbesteden van veldwerk. Zij adviseren ook over de consequenties van de Wet bescherming persoonsgegevens, de keuze en het gebruik van geavanceerde analysemethoden, introduceren nieuwe methoden, en denken mee over de grafische weergave van resultaten.

Verder zorgt de sectie methodologie voor de beschrijving van databestanden en het maken van korte onderzoeksbeschrijvingen bij SCP-publicaties. Voor intern gebruik is er een database beschikbaar waarin alle bestanden staan beschreven, voor intern en extern gebruik is in samenwerking met DANS en CentERdata een vragendatabank ontwikkeld waarin alle vragen van het onderzoek Culturele Veranderingen zijn opgenomen. De methodologen ondersteunen ook bij het consolideren van analyses na afloop van een project, zodat analyses kunnen worden gerepliceerd. Op het moment wordt, in samenwerking met andere partijen, verkend wat het SCP kan leveren op het terrein van open data. Waar mogelijk worden in opdracht van het SCP verzamelde data al aan DANS beschikbaar gesteld voor analyse door derden.

Incidenteel voeren de methodologen, als een spin-off van inhoudelijke projecten, zelf onderzoek uit. Kennisverwerving blijft nodig voor een goede advisering, o.a. op het terrein van het ontwikkelen en testen van vragenlijsten, kwalitatief onderzoek en de rapportage hierover, nieuwe databronnen (big data), voor het SCP nieuwe analysemethoden en nieuwe analysesoftware. Een van de belangrijkste externe contacten van de methodologen is het European Research Infrastructure Consortium European Social Survey (ESS-ERIC). Het SCP behoort tot het Central Coordinating Team, en een van de methodologen is Deputy Director Methodological.

In de komende tijd richten de methodologen zich op innovatie, in aansluiting op inhoudelijke onderzoeksprojecten. Onderwerpen zijn o.a. innovatie in de dataverzameling (met mobiele devices), online kwalitatief onderzoek, het gebruik van big data, zoals sociale media data, en de mogelijkheden van experimenten, evaluatiestudies en meta-analyses. Cruciale vragen zijn hier hoe causale uitspraken kunnen worden gebaseerd op niet-experimentele data, m.b.v. gerandomiseerd veldonderzoek, panel regressieanalyse en propensity score matching.

4 Communicatie

Nieuw publicatiebeleid

In 2016 is het SCP gestart met een nieuw publicatiebeleid. Dit beleid houdt in dat het SCP door middel van meer productvariatie zijn diverse doelgroepen beter tegemoet wil komen. Een van de eerste taken van het team Communicatie was dan ook dit nieuwe beleid mede vorm te geven. Naast de reeds bestaande publicaties – rapporten (in print en pdf), publieks- en journalistieke samenvattingen en factsheets – is er in 2016 geëxperimenteerd met *card stacks*; *onepagers*; *digitale gelaagde rapporten* en *infographics*. Deze producten zijn zowel intern als extern goed bevallen en hebben tot een breder publiek en nieuwe hoogtepunten ('trending topic' op twitter van de card stack 'Armoede in kaart') geleid. In 2017 zetten we dit beleid verder door.

Kennis recyclen en social media

Het SCP gaat daarnaast 'meer met minder doen': meer tijd en capaciteit inruimen voor kennisdeling naar aanleiding van bestaand SCP-onderzoek. In 2017 zal het SCP dus vaker zijn kennis 'recyclen', onder meer door eerder gepubliceerd onderzoek onder de aandacht te brengen als de actualiteit daartoe aanleiding geeft. Monitoring van de onderwerpen op social media is daartoe - onder meer - een voorwaarde; daar actief zelf op aanwezig zijn eveneens. Hiermee is in 2016 een start gemaakt die in 2017 wordt voortgezet.

Jaarlijkse SCP-bijeenkomst

Het SCP zal vanaf 2017 jaarlijks een groot SCP-evenement organiseren, waarin de resultaten van meerdere onderzoeksprojecten hun weg naar een breed publiek vinden.

Vernieuwing SCP-website en intranet

In 2017 wordt de website van het SCP opnieuw vernieuwd. Doel van de vernieuwing van de website is de kennis van het SCP nog beter te ontsluiten. Dit betekent onder meer dat we de informatie meer vraaggestuurd gaan aanbieden. In aansluiting hierop wordt in 2017/2018 ook het intranet vernieuwd.

Relatiebeheer

De relaties met beleid, wetenschap, maatschappelijke organisaties en media zijn van cruciaal belang voor het SCP. Vanuit het team Communicatie wordt er alles aan gedaan om de relaties met de woordvoerders van departementen, samenwerkingspartners, overige kennisinstellingen, collega-planbureaus en de pers te optimaliseren.

